

JURYRAPPORT MACHIAVELLIPRIJS 2016

Allemaal krijgen we vroeg of laat te maken met de situatie in onze verpleeghuizen. Als familielid, als iemand die daar werkt of met de zorg te maken heeft, of als iemand die daar noodgedwongen terecht komt.

Als ik zo deze zaal inkijk, zie ik toch wel Hollands welvaren bij elkaar. Wie van u denkt: 'daar kom ik straks ook terecht'. Iemand? En toch is de kans reëel. Tenminste als je erg ziek wordt, en niet meer voor jezelf kunt zorgen.

Ouderen blijven steeds langer thuis wonen. Maar daardoor zijn het juist de meest schrijnende gevallen die in een verpleeghuis terecht komen. Gemiddeld zo'n 430 dagen. Ruim 1 jaar en 2 maanden. Totdat je overlijdt.

Ik lees een klein stukje voor uit één van de columns van Hugo Borst over zijn moeder "Ma" die in een verpleeghuis verblijft. 'Ma's hoofd. Haar haren staan alle kanten op, ze huilt. Niet hard, eerder smartelijk. Ik zie primair verdriet. Als bij een kind van een jaar of 2 dat het eventjes allemaal niet meer aan kan. Het is akelig mijn moeder in deze omstandigheden te zien. Mede omdat ik weet: elke dag gaat het er een paar keer zo aan toe. Ma wil die polonaise aan haar lijf niet, ze snapt het niet meer, de routine en de logica van aan- en uitkleden is verloren gegaan, maar ja, het kan niet anders, het moet.' Einde citaat.

Velen van ons kennen de praktijk van ouderen die de laatste jaren van hun leven doorbrengen in verpleeghuizen. Het getob met het personeel dat van goede wil is. Maar veel te weinig kan doen: door onderbezetting, door administratieve verplichtingen, kortom door een te hoge werkdruk.

Bewoners van de instellingen -soms worden ze cliënten genoemd alsof ze iets te kiezen hebben- hebben veel aandacht nodig. Maar in een groot aantal instellingen krijgen ze die onvoldoende. Is er te weinig persoonlijk contact, worden ze niet vaak genoeg gewassen, liggen ze te lang in bed, soms in een vieze natte luier. Op een kindercrèche zou dat laatste niet gebeuren.

Er zijn dus steeds meer ouderen, en dankzij de medische vooruitgang worden zij ook steeds ouder. Op de 17 miljoen inwoners van ons land zijn er 750.000 80 jaar of ouder, meer dan vier procent. Als je kijkt naar alle schrijnende verhalen die er de afgelopen jaren naar buiten zijn gekomen, dan is de conclusie onvermijdelijk dat de verpleeghuiszorg die ontwikkeling onvoldoende heeft weten bij te houden. En 'onvoldoende' is in dit geval natuurlijk een eufemisme. Niet voor niks zijn vorig jaar zomer elf instellingen noodgedwongen onder intensief toezicht van de Inspectie gezet.

Hugo Borst en Carin Gaemers kwamen elkaar in 2015 tegen op de gang van zo'n verpleeghuis in Rotterdam, waar hun moeders woonden. Hugo Borst schreef al geruime tijd een column in het Algemeen Dagblad over zijn aan dementie lijdende moeder, ook toen zij niet langer thuis kon wonen. Carin Gaemers was in hetzelfde verpleeghuis actief in de Cliëntenraad. En bleef dat ook na het overlijden van haar moeder.

Met die ontmoeting is één van de meest effectieve actiegroepen van de laatste tijd ontstaan. Hugo Borst en Carin Gaemers delen een oprechte verontwaardiging over de verzorging van kwetsbare ouderen. Carin Gaemers bleek door haar activiteiten in de Cliëntenraad veel verstand van zaken te hebben. Een onmisbare kwaliteit als je een succesvolle actie op touw wilt zetten. En Hugo Borst beschikte als columnist en sportcommentator natuurlijk over een vanzelfsprekende entree in de mediawereld. En daarnaast bleef hij schrijven, met een trefzekere pen. Zijn columns uit het AD werden een boek met de simpele en veelzeggende titel 'Ma'. Daarmee, Hugo, heb je veel mensen geraakt. Zoals lezer uit Bilthoven, zei: 'Hugo is een godsgeschenk. Hij geeft mantelzorgers een gezicht'.

Carin en Hugo, jullie zijn niet alleen een actie gestart, maar een gerichte lobby. Richting de Tweede Kamer en richting het kabinet. Ik probeer hier de belangrijkste eisen samen te vatten uit jullie Manifest 'Scherp op Ouderenzorg': meer personeel, tenminste twee verzorgers op acht bewoners, minder registratie, verplichte ballotage voor bestuurders en toezichthouders, beperking van de overheadkosten, meer invloed van verzorgers en behandelaars op het werk, en meer invloed van Cliëntenraden.

Op het CDA-congres kregen jullie een staande ovatie van de leden. Het Manifest werd omarmd. Een week later klonk bij de grootste regeringspartij, de VVD, opnieuw een daverend applaus. Meer dan dat zelfs: jullie wisten de politieke partijen in de Tweede Kamer tot een hoogst uitzonderlijke eensgezindheid weten te dwingen. Jullie Manifest werd door alle partijen omarmd. In de laatste week voor het Kerstreces nam de Kamer een motie aan waarin jullie tien eisen uit jullie Manifest 'Scherp op ouderenzorg' tot het nieuwe richtsnoer voor het beleid werden bestempeld. En Kamer en kabinet zitten niet stil: vanmiddag is er in de Tweede Kamer –hiernaast- alweer over gesproken.

Waar lobbyisten of actiegroepen vaak jarenlang werken aan de invoering van een plan of een manifest, lukte jullie dat in een recordtempo. Met jullie Manifest vormen jullie dan ook de meest effectief communicerende actiegroep van de laatste tijd. Jullie hebben het zeer beladen politieke debat over ouderenzorg in recordtempo weten te depolitiseren. Bij alle politieke partijen in de Tweede Kamer hebben jullie een hoogst uitzonderlijke eensgezindheid weten af te dwingen. Daarmee hebben jullie een doorbraak bereikt die een plek in de politieke geschiedenis verdient. Echt, jullie hebben politieke geschiedenis geschreven.

Nu wacht de daadwerkelijke uitvoering, door het ministerie en vooral ook door de onderhandelaars tijdens de komende kabinetsformatie. Ongetwijfeld zult u beiden de vinger aan de pols houden. Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren. Maar niet eerder was de eensgezindheid in de politiek zo groot. Daarom is de verwachting ook gewettigd dat er bij de volgende kabinetsformatie, die al over iets meer dan een maand begint, beslissingen worden genomen waardoor de situatie van oudere mensen in verpleeghuizen aanzienlijk gaat verbeteren.

Misschien wel juist dankzij jullie onervarenheid als actievoerder en lobbyist zijn jullie buitengewoon effectief geweest. Met jullie initiatief hebben jullie een megastap gezet naar

de verbetering van de zorg voor ouderen in ons land. De inhoud van het Manifest was aansprekend: voor doorsnee burgers, voor mensen met een familielid in een verpleeghuis, voor de medewerkers daar, en voor een tot voor kort tot op het bot verdeelde politiek. De publiciteit die jullie om het Manifest heen organiseerden, was zeer doeltreffend. Jullie onpartijdigheid en jullie onbevangenheid in het benaderen van politici, hebben juist het politieke succes van jullie actie bepaald. Een mooi plan maken is een ding. Daar goed over communiceren is een kwaliteit apart. Maar jullie verdienen voor beide ons respect.

En daarom vindt het bestuur van de stichting Machiavelli het een grote eer en een genoegen de Machiavelliprijs 2016 uit te reiken aan Carin Gaemers en Hugo Borst.